

Muuan vanhan polven koulumestari.

Kreikkalaiskatolinen Raja-Karjala sai koululaitoksensa paljoo myöhemmin kuin muu Suomi. Ja luonnollista on, että sen koulut pitkiä aikoja pysyivät verraten vaatimattomina. Sortavalan kansakoulunopettajaseminaari aloitti toimintansa vasta 1880 ja jo sitä ennen olivat seurakunnalliset alkukoulut olleet toimessa — useimmissa rajapitäjissä 1840-luvulta alkaen.

Näissä rajaseudun vanhoissa kouluissa jakeli lapsille tiedon siemeniä moni omalaatuinen opettaja. Kaikki he olivat nousseet kansan syvästä riveistä, ja olivat useimmiten oman paikkakuntansa lapsia. Nykyaikaista mittapuuta käyttäen olivat monenkin tiedot ja taidot useissa kohdin puutteellisia. Vasta sitten kun Sortavalaan oli perustettu kiertokouluseminaari v. 1884, alkoivat Karjalan alkukoulut saada tehtävänsä valmistuneita opettajia.

Impilahdella oli kiertokoulunopettajana 1880-luvulla Jegor Pönäkkä, kotoisin saman pitäjän Kytösyryjän kylästä. Nuoruudessaan hän oli ensin renkipoikana pappilassa ja osoitti niin suurta opinhalua, että hän kr.-katolisen kirkkoherran toimesta pyrki ja pääsi oppilaaksi Sortavalan kiertokouluseminaariin ja valmistui opettajaksi, ollen laitoksen toisen vuosikurssin oppilaita.

Muuan Pönäkän oppilas kuvailee hauskaasti kouluansa ja sen huomattua opettajaa seuraavasti:

Tulin Pönäkän kouluun vuonna 1886 ja olin sen oppilaana vain yhden lukuvuoden. Luokkahuoneessamme oli koko tuvan pituiset pöydät sekä pitkät penkit. Lapset istuivat vastakkain ja opettaja käveli pöytien välissä. Lukemisessa opetettiin ensin suomen kielen aakkoset, sitten venäläiset. Oppilailla oli sellaiset oppikirjat, että niissä oli rinnan molemmat aakkoset. Opettaja kulki oppilaan luota toisen luo ja kuulusteli jokaista erikseen. Kun yhtä kuulusteltiin, olivat muut toimettomina, töllistelivät ympärilleen ja koettivat opettajan selän takana hiukan pelehtiäkin.

Opetettiin myös laskentoa ja se opetus suoritettiin suomeksi, laskusanat kuitenkin opetettiin myös venäjäksi. Kirjoittamaan opetettiin molemmilla kielillä, mikäli ennätettiin. Uskonnossa meillä oli sellainen kirja, jossa oli rinnan suomenkielinen ja venäjänkielinen teksti. Kirjan oli toimittanut Pietarin pappisseminaarin suomen kielen opettaja ja kirkkoherra Johannes Albinski. Sen nimi oli »Oikeinuskovaisen kristillisen seurakunnan opin alkeet» ja oli se ilmentynyt v. 1879.

Kirkkolauluja laulettiin yksinomaan venäjäksi, suomeksi ei koskaan. Raja-Karjalan kr.-katolisissa seurakunnissa oli tapana, että oppilaat sunnuntaisin kävivät laulamassa seurakunnan kirkossa. Me emme kuitenkaan sitä tehneet, sillä Impilahden kr.-katolinen kirkko oli Kitelässä ja matka sinne oli liian pitkä lasten kuljettavaksi.

Pönäkkä oli pitkä, laiha mies, ei siis ollenkaan nimensä mukainen. Hän oli hyväntahtoinen ja lapsirakas, opetuksensa oli usein leikkisää ja hänen sukelat sanansutkauksensa toivat vaihtelua ja virkistystä yksitoikkoiseen opetukseen. Näin jäljestyäpäin ajatellen olen sitä mieltä, että hän oli taitava opettaja. Koululaiset kunnioittivat häntä rajattomasti. Oppilaitensa kotona hän kulki ahkerasti ja oli kaikkialla suosittu vieras. Hän nautti suurta arvonantoa koulupiiriläistensä keskuudessa ja uskon sen ainakin osaltaan johtuneen siitä, että hän osasi, kuten edellä on käynyt selville, venettä. Tätä taitoaan hän ei suinkaan pannut vakan alle, vaan päinvastoin toi sen esiin hyvin usein sekoittaen puheeseensa venäjänkielisiä sanoja, mikä kuulosti hyvin oppineelta. Impilahdella, paremmin kuin muissakaan Raja-Karjalan kylissä ei juuri kukaan osannut venettä, mutta sellainen käsitys oli vanhojen ihmisten keskuudessa yleinen, että itäisen suuren naapurimaan kielen taitaminen oli hyvin hyödyllistä, että se avasi tien virkoihin jne. Monet vanhemmat, vaikka eivät suinkaan olleet »venäläismielisiä», lähettivät suomalaisen kansakoulun käyneet lapsensa venäläiseen kouluun oppimaan kieltä.

Pönäkkä oli kyläläistensä oikea käsi kaikessa, missä tarvittiin kynämiestä. Hän kirjoitti heidän asiakirjansa ja ajeli pienemmät lakiasiat. Sekin oli omiaan lisäämään hänen nauttimaansa arvonantoa.

Sen aikaisesta Raja-Karjalaa koskevasta vapaasta valistustyöstä ei paljon kannata puhua. Esim. raittiudesta ei paljoo tiedetty. Opettaja Pönäkkäkin oli — muistan sen eräistä pidoista — hilpeä seuramies, jolle lasillinen kelpasi siinä kuin muillekin. Se ei suinkaan alentanut hänen arvoansa paikkakuntalaisten keskuudessa, pikemmin päinvastoin.

Jegor Pönäkkä suoritti aikoinaan tunnustusta ansaitsevan päivätyön entisen rajaseutumme lasten ja nuorten keskuudessa. Hänen vaatimaton viimeinen leposijansa Kitelän idyllisessä kalmistossa on jo aikoja sitten umpeen nurmettunut. Mutta hän oli yksi niistä lukuisista kansanopettajista, jotka uskollisesti hoitivat leiviskänsä ja laskivat perustusta kokonaisen heimon sivistykselle.

K. Merikoski.